

NOGUÉ, Neus; BESA, Josep; PAYRATÓ, Lluís; SENDRA, Montserrat (ed.) (2021).

Els sistemes de tractament: una visió interlingüística i aplicada.

Barcelona: Edicions de la Universitat de Barcelona. 163 p.

Els sistemes de tractament: una visió interlingüística i aplicada, publicat per Edicions de la Universitat de Barcelona (UB) el 2021 (col·lecció «Lingüística Catalana», 20), recull nou ponències que es van presentar al 26è Col·loqui Lingüístic de la Universitat de Barcelona. La jornada, organitzada pel Departament de Filologia Catalana i Lingüística General de la UB, es va celebrar a la Facultat de Filologia d'aquesta universitat el 26 d'octubre de 2018. A la presentació de la jornada, els organitzadors plantejaven diverses preguntes —«Per què són diferents, els tractaments, en les llengües? Perquè les gramàtiques i les estructures lingüístiques són diferents, o la resposta té a veure més aviat amb les societats i cultures associades a cada llengua? Per totes dues raons?»—, les quals els editors recullen just a l'inici de la introducció del llibre i ens ajuden a situar-nos. Alhora proposaven abordar aquesta qüestió des d'una perspectiva doble: teòrica i aplicada. Per això, a part de les aportacions de tipus més gramatical, pragmàtic, descriptiu, tipològic, comparatiu o històric, fetes per especialistes en la matèria de diverses universitats, incorporaven les experiències de Lluís Comes en el món de la traducció i de Marta Payà en l'àmbit parlamentari (més concretament, del Parlament de Catalunya), i els coneixements en l'ensenyament de segones llengües de Marta Fernández-Villanueva (UB).

Al Col·loqui els continguts es van organitzar en tres blocs: «Sistemes de tractament a la península Ibèrica», «Sistemes de tractament a les llengües del món» i «Els sistemes de tractament: una visió aplicada». Al llibre aquests blocs s'han eliminat potser perquè el tercer, el dels exemples aplicats, ha quedat reduït a una sola aportació, la dedicada al llenguatge parlamentari. Malauradament, no hi trobem els treballs relacionats amb la traducció ni amb la didàctica de segones llengües, dues contribucions que enriquirien, encara més, aquest treball. La resta d'estudis apareixen en el mateix ordre en què es van presentar i segueixen, indirectament, l'esquema plantejat a la jornada.

Els quatre primers —«El sistema de tractaments del català», de Neus Nogué (UB); «Presente y pasado: las formas de tratamiento del castellano en la investigación lingüística», de María Sampedro Mella (Universitat de Santiago de Compostella); «El sistema de tractaments en gallec», d'Aitor Rivas (Universitat de Vigo), i «El sistema de tractaments del basc», d'Itziar Aduriz Agirre (UB)— presenten els sistemes peninsulars a partir d'anàlisis detallades de les diverses formes, exposant-ne els usos i l'evolució i, en algun cas, fent apunts dialectals i/o funcionals.

Nogué aborda el sistema català a partir dels usos tradicionals, basats en un sistema pronominal triple (*tu/vostè/vós*), en detalla l'evolució i planteja horitzons futurs que

es concreten en l'extensió de la forma *tu*, un fenomen no exclusiu del català. La seva descripció detallada es complementa amb l'article de Payà, «Les formes de tractament en l'àmbit parlamentari», que clou el llibre; l'autora se centra en els usos del Parlament de Catalunya, en què queda palès que el sistema triple (*tu/vostè/vós*) encara és viu però restringit a un àmbit concret. Sampedro fa una panoràmica general de l'espanyol; estableix quatre subsistemes, però incideix en la caracterització del subsistema de l'espanyol castellà (centre-nord peninsular), que es concreta en quatre formes (*tú, usted, vosotros, ustedes*). Rivas tipifica el sistema galleg també des d'una òptica, sobretot, diacrònica, però en detalla les formes pronominals i altres formes de cortesia en què destaquen, per exemple, les interjeccions; alhora dedica un apartat a la comparació entre el sistema galleg i el portuguès no només peninsular, ja que incorpora referències al portuguès d'Àfrica i al del Brasil, de manera que s'expandeix, encara més, la panoràmica global que ofereix l'obra. Aduriz presenta el cas del basc, que, tot i que s'insereix geogràficament en els sistemes peninsulars, en queda aïllat per raons òbvies; més enllà de les formes pronominals, la singularitat del sistema basc es concreta en les alteracions que es fan al verb per mitjà dels al·locutius (en el cas del basc, marques gramaticals de gènere).

Es pot dir que el llibre fa una panoràmica dels sistemes de tractament romànics, perquè els treballs sobre el català, el castellà i el galleg/portuguès es complementen perfectament amb el setè article, «Sistema de tractaments en les llengües romàniques fora de l'àmbit iberoromànic», de Claus D. Pusch (Universitat de Friburg de Brisgòvia). Amb un estil més opac però prou accessible, l'autor analitza els sistemes de tractament francès (no només europeu), italià i romanès.

Però aquest volum encara va més enllà, ja que incorpora tres articles dedicats als sistemes d'altres famílies lingüístiques: la germànica, l'eslava i l'asiàtica. Oliver Strunk (UB), a «El sistema pronominal dins les formes de tractament en alemany i en altres llengües germàniques», se centra en l'alemany, del qual fa una anàlisi diacrònica des de l'any 800; alhora, hi incorpora uns apunts breus però importants sobre altres llengües germàniques (anglès, suec, danès, noruec i neerlandès). Les llengües eslaves es concreten en el cas del rus amb l'article de Marc Ruiz-Zorrilla Cruzate (UB), «Formes de tractament en la llengua russa», en què, a part de les formes de tractament pronominals, s'analitzen exhaustivament altres procediments; per exemple, els patronímics, els hipocorístics i els vocatius. Finalment, Makiko Fukuda (Universitat Autònoma de Barcelona), a «El sistema de tractaments en la llengua japonesa», presenta el cas potser més complex dels analitzats al llibre pels nombrosos registres i estils associats a aquests registres que presenta el japonès; Fukuda insisteix en la importància que té, en aquesta llengua, saber triar l'estil adequat a cada situació i a cada interlocutor, si es vol assolir una comunicació reeixida.

Una idea recurrent en tot el volum és que, tot i que els sistemes de tractament són un dels temes nuclears de la pragmàtica i la sociolingüística, s'han estudiat menys del que esperariem. Si bé és cert que, a partir de la segona meitat del segle xx —en què tant la pragmàtica com la sociolingüística van experimentar un auge considerable—, l'interès pels tractaments ha anat augmentant, són pocs, encara, els estudis que els

analitzen d'una manera detallada i aprofundida; quasi sempre se'n parla en relació amb una llengua en concret, o com a apartats de gramàtiques o de publicacions d'altres disciplines. Un dels motius d'aquest tractament tangencial podria ser el fet que és difícil emmarcar els sistemes de tractament en una sola disciplina, ja que, a part d'òptiques pragmàtiques i sociolingüístiques, poden ser abordats, com hem vist, des de perspectives més gramaticals —de tipus històric o dialectal—, comparatives o, fins i tot, antropològiques.

L'aparició d'una publicació dedicada íntegrament als tractaments és, doncs, una bona notícia perquè omple, en certa manera, aquest buit. I és encara més bona notícia perquè, tot i tractar-se d'una publicació típicament acadèmica, equiparable a les actes d'un congrés o una jornada, podria ser un llibre no necessàriament només per a lingüistes o experts en la matèria; amb algunes adaptacions, podria ser apte, fins i tot, per a un lector no avesat a aquests temes, ja que la majoria dels continguts s'exposen d'una manera clara i entenedora per a un públic ampli.

Eulàlia SALVAT
Universitat de Barcelona